

Uwaga 3-klasiści z gimnazjum! Już 26 i 27 kwietnia napiszecie ważny egzamin. Od niego będzie zależało, do jakiego dostaniecie się liceum. Dziś publikujemy próbny test humanistyczny. Jutro – matematyczno-przyrodniczy. A już w środę przewodnik po liceach

Test gimnazjalny

część humanistyczna

TEKST I

Demostenes O pokoju

Widzę, Ateńczycy, że nasza obecna sytuacja polityczna jest źródłem niezadowolenia i niepokoju. A dzieje się tak nie tylko ze względu na poważne straty, jakie ponieśliśmy - a na nic się tu już nie zdadzą wzniosłe mowy - lecz dlatego, że paňuje całkowita rozbieżność poglądów na temat ocalenia tego, co pozostało jeszcze w naszym posiadaniu. Każdy niemal w innym kursie polityki upatruje zbawienie dla państwa. Takie rozważania i udzielanie rad są zawsze zadaniem niewdzięcznym i trudnym: wy, Ateńczycy, uczyniliście je jeszcze trudniejszym. Wszyscy ludzie naradzają się zwykle, zanim dojdzie do czynu lub zanim się coś wydarzy, wy zaś już po fakcie dokonany. Z tego wynika, że w całym tym czasie, który ogarniam pamięcią, ten, kto gani błędy, znajduje u was poklask jako dobry mówca, sama zaś sprawa i to, co miało być przedmiotem dyskusji, całkowicie uchodzi waszej uwagi.

Pomimo to występuję tu w tym przeświadczeniu, iż będę w stanie doradzić wam środki, które nie tylko się przyczynią do poprawy aktualnej sytuacji, ale i do odzyskania tego, co utraciliśmy. Mam nadzieję, że usciszyte zgiełk sporów i zachęce wysłuchać mnie z uwagą, która przystoi ludziom naradzającym się nad żywotnymi interesami państwa i sprawami najwyższej wagi.

Jestem świadomy tego, Ateńczycy, że kto ma czelność tu przed wami mówić o sobie i przypominać swe dawne przemówienia, odnosi zawsze niezawodną korzyść. Uważam to jednak za tak przykrą i niezdolną praktykę, że bez względu na istniejącą konieczność wzdramam się przed jej użyciem. Sądzę jednak, że możecie sobie wyrobić lepszy pogląd na to, co wam pragnę przedstawić, jeśli pokrótce przywołam kilka spostrzeżeń zawartych w moich poprzednich przemówieniach.

Otóż - co najważniejsze - kiedy to w czasie rozruchów na Eubei niektórzy przekonywali was o potrzebie udzielenia pomocy Plutarchowi i podjęcia wojny, która miała przynieść więcej wydatków niż sławy, jako pierwszy i jedyny zresztą mówca wyraził swój sprzeciw. Za to omal nie rozszarpali mnie ci politycy, którzy dla drobnego zysku namówili was do popełnienia bardzo poważnych błędów. Po krótkim czasie doznaliście nie tylko zasłużonego upokorzenia, ale też ponieśliście ofiary, jakich nigdy żaden lud nie poniósł ze strony tych, którym przyrzeczł z pomocą. Dopiero wtedy poznałście z jednej strony podłość waszych doradców, z drugiej bezwzględność słuszności moich rad. [...]

Okazaną przeze mnie w tych okolicznościach umiejętność przewidywania, którą przewidywałem innych, w żadnym wypadku nie mam zamiaru, Ateńczycy, przypisywać jakiejś wyjątkowej bystrości, którą albo rzeczywiście posiadam, albo którą się tylko chęlnie. Nie będę ukrywał, iż tę moją umiejętność rozpoznawania i przewidywania zawdzięczam dwóm czynnikom, które zaraz tu wymienię. Jednym z nich

HANNA PYRZYŃSKA-PILAT

jest po prostu szczęście, które - jak wskazuje moje doświadczenie - więcej znaczy w życiu ludzkim niż wszelka potęga i mądrość. Drugim jest moja absolutna bezinteresowność poglądów i ocen w sprawach publicznych, bo nikt nie mógłby mi dowieść, iż czerpię jakiegokolwiek zysku z mojej działalności politycznej i z moich przemówień. Trafnie dostrzegam korzystny kurs w sprawach polityki tylko dlatego, że rzecz oceniam wyłącznie na podstawie samych okoliczności. Wiadomo, iż jeśli po drugiej stronie, jak na wadze, położy się pieniądze, przeważą one szalę i w dół za sobą pociągną zdrowy rozsądek: kto to uczynił, w żadnej już sprawie nie jest w stanie wydać słusznego i bystrego sądu.

Moim zdaniem należy przyjąć jedną zasadę: jeżeli kto chce pozyskać dla państwa sprzymierzeńców, powiększyć jego dochody lub oddać mu jakąkolwiek inną przysługę, nie może tego uczynić kosztem istniejącego pokoju. Nie znaczy to, że jest to pokój godny was lub dla was szczególnie korzystny. Lecz jaki by tam nie był, bardziej odpowiadałoby waszym aktualnym interesom państwowym wcale go nie zawierać niż teraz go zrywać, gdyż liczne straty, które ponieśliśmy, sprawiają, że dziś przyszłoby nam prowadzić wojnę z większym ryzykiem i w znacznie trudniejszych warunkach niż wówczas.

Demostenes, *Wybór mów*, tłumaczenie: Romuald Turasiewicz, Ossolineum, Wrocław 1991, s. 101-106.

Zadanie 1. (0-1)

Demostenes w swojej mowie nakłania Ateńczyków do

- dyskusji o dawnych błędach.
- rozpoczęcia wojny z Filipem.
- utrzymania zawartego pokoju.
- udzielenia pomocy Plutarchowi.

Zadanie 2. (0-1)

Z tekstu I wynika, że Ateńczycy opowiedzieli się po stronie Plutarcha i rozpoczęli wojnę, kierując się

- chęcią zysku.

- chęcią sławy.
- polityczną roztropnością.
- poczuciem sprawiedliwości.

Zadanie 3. (0-1)

Według Demostenesa udzielanie rad jest „zadaniem niewdzięcznym i trudnym”, ponieważ Ateńczycy

- nie słuchali głosu doradców.
- podjęli dyskusję zbyt późno.
- nie interesowali się losem państwa.
- sami oceniali sytuację na podstawie okoliczności.

Zadanie 4. (0-1)

Ateńczycy, według Demostenesa, najchętniej słuchali mówców, którzy

- wskazywali środki najlepsze dla poprawy sytuacji.
- pozwalali słuchaczom wyrobić sobie trafne poglądy.
- trafnie przewidywali skutki podejmowanych decyzji.
- odwoływali się do wcześniej wygłaszanych mów.

Zadanie 5. (0-1)

Sytuację, w której znaleźli się Ateńczycy, najlepiej opisuje związek frazeologiczny

- czas leczy rany.
- musztarda po obiedzie.
- rozeszło się po kościach.
- trafiło się jak ślepej kurze ziarno.

Zadanie 6. (0-1)

Według Demostenesa „nie jest w stanie wydać słusznego i bystrego sądu” człowiek

- żadny zysku.
- żadny poklasku.
- pozbawiony rozważli.
- pozbawiony szczęścia.

Zadanie 7. (0-1)

Umiejętność wyrażania trafnych sądów na tematy publiczne Demostenes wiąże z

- potęgą i mądrością.
- urodzeniem i inteligencją.
- bogactwem i doświadczeniem.
- bezinteresownością ocen i szczęściem.

Zadanie 8. (0-1)

W mowie Demostenesa występują typowe dla przemówień środki retoryczne

- zdania złożone, wyliczenia, apostrofy.
- pytania retoryczne, wykrzyknienia, metafory.
- apostrofy, pytania retoryczne, zdania złożone.
- powtórzenia, zdania pojedyncze, wykrzyknienia.

TEKST II

Są ludzie, którzy uważają, że długą tradycję rządów sprawowanych przez suwerenny lud zapoczątkował w 507 r. p.n.e. Alkmeonida Klejstenes. [...] W gruncie rzeczy jednak, ziarna demokracji ateńskiej zostały posiane nieco przed czasami Klejstenesa. Ekklesia, czyli zgromadzenie ludowe, które zbierało się na miejscu spotkań zwanym Pnyx przy Akropolu, zostało zapoczątkowane przez Solona. Ale przywódcom z arystokratycznych rodów bez trudu udawało się manipulować poczynaniami zgromadzenia: Pizystrat i jego synowie wykorzystywali je do własnych celów przez pięćdziesiąt lat swojej tyranii (560-510 r. p.n.e.). [...]

Uważa się, że Klejstenes odwoływał się do idei ludowładztwa po to, aby osłabić dawną organizację rodową, na której opierali swą pozycję jego poprzednicy. Wysuwając propozycję, aby suwerenną władzę przejęła Ekklesia, zdobył sobie autorytet, który umożliwił mu zainicjowanie jeszcze szerszych reform. Na miejsce dawnych czterech phylai, czyli rodów, wprowadził nowych dziesięć; każdy miał własną świątynię i uprawiał kult własnego bohatera. Znacznie umocnił pozycję demes, czyli „parafii”, na jakie dzieliły się poszczególne rody, i rozszerzył prawa obywatelskie na wszystkich wolnych mieszkańców obszaru Aten. Co zaś najważniejsze, założył Boule - co w rodzaju komitetu ustanawiającego porządek obrad zgromadzenia. Był też inicjatorem idei ostracyzmu w prawodawstwie. Nazwano go „twórcą sztuki kierowania opinią publiczną”.

Demokracja ateńska, która trwała przez 185 lat, była daleka od doskonałości. Samorządność ludu ograniczały machinacje Boule, samowola demes oraz wciąż utrzymujące się wpływy możnych patronów i demagogów. Aby zapewnić kworum 6000 osób na zgromadzeniach eklezji, obywatele dosłownie łapano na ulicach i wleczono do amfiteatru na linach umocnionych w czerwonej farbie. [...] A jednak obywatele rzeczywiście rządili. Cieszyli się równością wobec prawa. Wybierali dziesięciu najwyższych urzędników, w tym także strategosa, czyli najwyższego dowódcę wojsk. Losowali między sobą kilkaset obsadzanych co roku stanowisk administracyjnych. A co najważniejsze pociągali do odpowiedzialności urzędników publicznych. Nieuczciwych albo nieudolnych zwalniano lub nawet poddawano egzekucji.

Nie wszyscy byli zachwyceni. Platon uważał, że demokracja oznacza rząd ludzi niekompetentnych. Arystofanes wyśmiewał się z „tego wściekłego, drażliwego, krnąbrnego star-

ca, który się nazywa Demos z Pnyx”.

[...] Związki między demokracją starożytnych Aten i demokracją współczesnej Europy są niestety dość nędzne. Demokracja nie utrzymała się w kraju, który był jej kolebką. Filozofowie Rzymu nie żyli dla niej zbyt wiele podziwu i przez ponad tysiąc lat prawie nikt o niej nie pamiętał. Demokrację współczesnej Europy wywodzą się w równej mierze z powszechnych zgromadzeń wikingów, rad i parlamentów zwoływanych przez feudalnych monarchów czy średniowiecznych miast-republik. Ateńska koncepcja samorządności zgromadzenia złożonego ze wszystkich pełnoprawnych obywateli znalazła odpowiedniki w średniowiecznym Nowogrodzie, na Węgrzech i w Polsce. [...] Teoretycy epoki oświecenia łączyli wiedzę o starożytności z zainteresowaniem dla reformy konstytucyjnej; zabarwiony romantyzmem obraz starożytnych Aten odegrał także pewną rolę w kształtowaniu poglądów wychowywanych na kłasykach liberalistów. [...]

W dzisiejszych czasach brak zgody co do tego, jakie są podstawowe cechy demokracji. Teoretycznie zawierają się w niej wszystkie cnoty - od wolności, sprawiedliwości i równości po praworządność, poszanowanie praw człowieka, zasadę pluralizmu politycznego i społeczeństwa obywatelskiego. W praktyce „rządy ludu” okazują się niemożliwe. Wiele dzieli uprawianą na kontynencie europejskim odmianę suwerennych rządów ludu od brytyjskiej odmiany rządów parlamentarnych. Poza tym żadna z odmian nie jest pozbawiona wad. Winston Churchill powiedział kiedyś, że „demokracja jest najgorszym ustrojem politycznym, jeśli nie liczyć wszystkich innych”.

Norman Davies, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, Kraków 1998, s. 162-163.

Zadanie 9. (0-1)

Demokracja to

- nieograniczona i bezwzględna władza oparta na terrorze.
- rządy polegające na sprawowaniu władzy przez niewielką grupę osób.
- system rządzenia, w którym nieograniczona władza należy do jednego człowieka.
- rządy, w których władzę sprawuje lud bezpośrednio sam albo przez swoich przedstawicieli.

Zadanie 10. (0-1)

Jednym z twórców demokracji ateńskiej był

- Solon.
- Platon.
- Pizystrat.
- Arystofanes.

Zadanie 11. (0-1)

Ateny były rządzone demokratycznie w wieku

- VII p.n.e.
- VI p.n.e.
- III p.n.e.
- I p.n.e.

Zadanie 12. (0-1)

Najwyższą i suwerenną władzą demokratycznych Aten było

- dziesięć phylai.
- stanowisko strategosa.

C. zgromadzenie ludowe.
D. dziesięciu najwyższych urzędników.

Zadanie 13. (0-1)

Reformy Klejstena polegały przede wszystkim na

- A. powołaniu zgromadzenia ludowego.
- B. ograniczeniu kompetencji zgromadzenia ludowego.
- C. umożliwieniu manipulowania obradami zgromadzenia ludowego.
- D. przyznaniu praw obywatelskich wszystkim wolnym mieszkańcom Aten.

Zadanie 14. (0-1)

Według autora tekstu II demokracja ateńska nie była doskonała, gdyż

- A. miastem rządili ludzie niekompetentni.
- B. ograniczały ją wpływy różnych demagogów i protektorów.
- C. mieszkańcy Aten nie uczestniczyli w zgromadzeniach ludowych.
- D. zgromadzenie ludowe nie mogło wybrać właściwych urzędników.

Zadanie 15. (0-1)

„Wściekły, drażliwy, krnąbrny starzec, który się nazywa Demos z Pnyx” to według Arystofanesa

- A. tyran Pizystrat.
- B. Alkemonida Klejstena.
- C. rządy zgromadzenia ludowego.
- D. rządy ateńskich patronów i demagogów.

Zadanie 16. (0-1)

Brak umiejętności rządzenia zarzucał ludowi ateńskiemu między innymi

- A. grecki filozof.
- B. rzymski polityk.
- C. ateński reformator.
- D. arystokratyczny tyran.

Zadanie 17. (0-1)

Według autora tekstu II współczesna demokracja czerpie swoje wzory

- A. z systemów politycznych Węgier i Polski.
- B. z filozofii rządzenia starożytnym Rzymem.
- C. z ustroju politycznego średnio-wiecznych miast-republik.
- D. ze sposobu rządzenia wymyślonego w starożytnych Atenach.

Zadanie 18. (0-1)

Odwołując się do własnej wiedzy, wskaż instytucję lub zasadę w historii Polski, w której ateńska koncepcja samorządnego zgromadzenia znalazła swój odpowiednik.

- A. Konwokacja.
- B. Liberum veto.
- C. Wolna elekcja.
- D. Konfederacja.

Zadanie 19. (0-1)

Współczesne państwa demokratyczne charakteryzują między innymi następujące wartości

- A. wolność słowa i brak prywatności.
- B. zakaz zgromadzeń i własność prywatna.
- C. tolerancja religijna i respektowanie praw.
- D. równe prawa dla mniejszości i cenzura prasowa.

Zadanie 20. (0-1)

Wskaż państwo, które w opinii międzynarodowej dziś rządzone jest demokratycznie.

- A. Kuba.
- B. Chiny.
- C. Białoruś.
- D. Hiszpania.

Zadanie 21. (0-1)

Z tekstu II wypisz trzy przykłady wpływu Ateńczyków na rządy państwem.

Zadanie 22. (0-1)

Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa Winstona Churchilla, że „demokracja jest najgorszym ustrojem politycznym, jeśli nie liczyć wszystkich innych”.

Zadanie 23. (0-1)

Orator (mówca) rzymski, brązowy posąg z III wieku p.n.e., Sztuka Świata, Warszawa 1989, s. 169.

Zadanie 24. (0-2)

Napisz, co - Twoim zdaniem - może oznaczać gest oratora (tekst III). Uzasadnij swoją opinię.

.....
.....
.....

Zadanie 25. (0-2)

Na podstawie fotografii posągu (tekst III) oraz własnej wiedzy sformułuj trzy zasady zachowania się oratora podczas wygłaszania przemówień.

.....
.....
.....

Zadanie 26. (0-3)

Własnymi słowami zapisz tezę postawioną przez Demostenesa w ostatnim akapicie (tekst I) i sformułuj jeden argument na jej poparcie.

.....
.....
.....

Zadanie 27. (0-5)

Podziel na sylaby podane niżej słowa. Zaznacz sylabę, którą powinno się podczas wymowy akcentować. Wzór: mówię - mó/ wię polityka - Ateńczycy - odpowiadałoby -

.....
.....
.....

Zadanie 28. (0-15)

Zredaguj do gazetki szkolnej tekst ogłoszenia o konkursie na najlepsze przemówienie.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 29. (0-15)

Zredaguj do gazetki szkolnej list otwarty, w którym przedstawisz swoje stanowisko i stosowną argumentację w ważnej dla Twojej szkoły sprawie (np. organizowanie imprez, zorganizowanie kółek zainteresowań, sprawa niszczenia sprzętu...). Wprowadź do swego tekstu co najmniej trzy różne środki retoryczne.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Autorzy testu: Krzysztof Wiatr, Bożena Barańska, Marek Zieliński, nauczyciele krakowskich gimnazjów

Zadania zamknięte

zad.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
odp.	C	A	B	D	B	A	D	A	D	A	B	C	D	B	C	A	C	C	C	D

Zadania otwarte

zadanie	odpowiedź poprawna	punkty	zasady przyznawania punktów
21	Np. wybór najwyższych urzędników, obsadzenie stanowisk administracyjnych, pociąganie urzędników do odpowiedzialności...	0-1	1 pkt przyznaje się za wypisanie trzech przykładów potwierdzających wpływ Ateńczyków na rządy państwem;
22	Np. Demokracja jest najlepszą z istniejących form rządów...	0-1	1 pkt przyznaje się za właściwe odczytanie słów W. Churchilla;
23	Np. pozdrowienia słuchaczy przed wygłoszeniem mowy, ucisza ich, kiedy mu przerywają, wyrażając w ten sposób aprobatę dla tego, o czym mówi, albo dezaprobatę...	0-1	1 pkt przyznaje się za wskazanie znaczenia gestu i określenie sytuacji, w której gest jest wykonywany;
24	Np. Mówca podczas przemawiania - zawsze stoi. - jest zwrócony do słuchaczy. - mimiką i gestykulacją wyraża emocje, swój stosunek do omawianej sprawy...	0-2	1 pkt przyznaje się za nazwanie trzech zasad dotyczących zachowania mówców; 1 pkt przyznaje się za jednorodną formę składniową i poprawność językową;
25	Np. Demostenes twierdzi, że teraz za wszelką cenę trzeba utrzymać zawarty pokój, gdyż wypowiedzenie wojny w obecnej sytuacji skończyłoby się klęską Aten...	0-2	1 pkt przyznaje się za sformułowanie tezy na podstawie ostatniego akapitu tekstu I; 1 pkt przyznaje się za sformułowanie stosownego argumentu;
26	polityka - po / li / ty / ka Ateńczycy - A / teń / czy / cy odpowiadałoby - od / po / wia / da / to / by	0-3	1 pkt przyznaje się za poprawny podział trzech wyrazów na sylaby; 2 pkt. przyznaje się za poprawne zaznaczenie sylaby akcentowanej w trzech wyrazach; 1 pkt przyznaje się za poprawne zaznaczenie sylaby akcentowanej w dwóch wyrazach;

Kryteria oceny ogłoszenia

lp	kryterium	punkty	zasady przyznawania punktów
1	Realizacja tematu	0-1	1 pkt przyznaje się za wskazanie nadawcy (może być zbiorowy), jednoznaczne określenie miejsca i czasu konkursu (co najmniej dzień, miesiąc, rok) oraz celu;
		0-1	1 pkt przyznaje się za dostosowanie wypowiedzi do sytuacji komunikacyjnej (przewaga informacji nad elementami zachęty);
3	Układ graficzny	0-1	1 pkt przyznaje się za celowe rozplanowanie tekstu;
4	Język i styl	0-1	1 pkt przyznaje się za poprawność językowo-stylistyczną (dopuszczalny 1 błąd);
5	Ortografia i interpunkcja	0-1	1 pkt przyznaje się za poprawność ortograficzną i interpunkcyjną (dopuszczalny 1 błąd ortograficzny i 1 błąd interpunkcyjny);

Kryteria oceny listu otwartego

Treść (0-4)			
1	Opisanie sprawy	0-1	1 pkt przyznaje się za szczegółowe opisanie konkretnej sprawy, wyrażenie własnego stanowiska w sprawie;
2	Argumentacja	0-1	1 pkt przyznaje się za przedstawienie stosowanej, rzeczowej argumentacji;
3	Podsumowanie	0-1	1 pkt przyznaje się za podsumowanie wypowiedzi / wyciągnięcie wniosków;
4	Dobór środków językowych	0-1	1 pkt przyznaje się za wprowadzenie co najmniej trzech różnych środków retorycznych;

Kompozycja (0-4)

5	Wyóżniki listu	0-1	1 pkt przyznaje się za wskazanie: miejsca i daty, adresata, nadawcy;
6	Właściwa kompozycja	0-1	1 pkt przyznaje się za trójdzielny kompozycję charakterystyczną dla listu otwartego;
7	Układ graficzny	0-1	1 pkt przyznaje się za zaznaczenie podstawowych informacji w odpowiednich miejscach tekstu oraz celowe wprowadzenie akapitów;
8	Spójność i logika tekstu	0-1	1 pkt przyznaje się za wprowadzenie wskaźników zespolenia i logiczne uporządkowanie treści (nie ma też nieuzasadnionych powtórzeń myśli);

Język i styl (0-4)

9	Poprawność językowa (fleksyjna, leksykalna, frazeologiczna, słotwórcza, bogactwo słownictwa)	0-3	0-3 bł. - 3 pkt. 4 bł. - 2 pkt. 5 bł. - 1 pkt. 6 bł. - 0 pkt.
10	Dostosowanie wypowiedzi do sytuacji komunikacyjnej	0-1	1 pkt przyznaje się za zbudowanie tekstu o charakterze oficjalnym (np. słownictwo oficjalne, brak nadmiernych emocji, brak kolokwializmów...);

Zapis (0-3)

11	Poprawność interpunkcyjna	0-1	dopuszcza się 3 błędy interpunkcyjne;
12	Poprawność ortograficzna	0-2	0 bł. - 2 pkt.; 1 bł. - 1 pkt.; 2 bł. - 0 pkt.

Uwaga: Wobec prac uczniów ze stwierdzoną dysortografią stosuje się inne kryteria dotyczące zapisu w następujących zadaniach:

Zadanie 27.
5. Poprawność ortograficzna i interpunkcyjna (dopuszcza się 2 błędy ortograficzne i 2 interpunkcyjne).

Zadanie 28.
10. Poprawność interpunkcyjna (dopuszcza się 4 błędy interpunkcyjne) 0-1 pkt.

11. Poprawność ortograficzna (dopuszcza się 4 błędy ortograficzne) 0-1 pkt.
12. Zapis umożliwia komunikację 0-1 pkt.